

FRANJEVAČKA GIMNAZIJA I SJEMENIŠTE U VISOKOM

Nakladnik

Franjevačka klasična gimnazija, Kadije Uvejsa 4, Visoko

Za nakladnika

Ivica Studenović

Uredničko vijeće

Ignacije Gavran, Stjepan Pavić, Pavo Vujica,
Marijan Karaula, Stjepan Lovrić

Lektura

Ladislav Z. Fišić

Grafičko oblikovanje

Branko R. Ilić

Tisak

Štamparija Fojnica, Fojnica

FRANJEVAČKA GIMNAZIJA I SJEMENIŠTE U VISOKOM

Tekst

Stjepan Lovrić

Snimke

Marijan Karaula

Visoko, listopada 2007.



Unutarnje dvorište Sjemeništa

Predgovor

Franjevačka klasična gimnazija u Visokom – jedina klasična gimnazija u Bosni i Hercegovini – temeljna odgojno-obrazovna ustanova Franjevačke provincije Bosne Srebrene, osnovana je prije 125 godina (1882) ujedinjenjem dotadašnjih franjevačkih samostanskih škola u Kreševu. Odatle se već naredne godine preselila u Guču Goru kod Travnika, da bi godine 1900. uselila u novoizgrađeni objekt u Visokom.

Od tada do danas Gimnazija se profilirala kao hram znanja, mjesto odakle su u svijet pošle brojne generacije ne samo mnogih franjevac nego i drugih vrsnih stručnjaka u raznim oblastima.

Neodvojivo vezana za Franjevačko sjemenište, od početka svoga djelovanja u Visokom Franjevačka klasična gimnazija bila je otvorena za sve marljive učenike bez razlike. Nakon komunističke diktature i nedavnoga rata Gimnazija je ove jeseni ponovno otvorila svoja vrata učenicima i učenicama – bez obzira na vjersku pripadnost – željnima dobra znanja i plemenitih vještina.

Profesori i odgojitelji koji su do danas radili u Gimnaziji učinili su je nadaleko znanim rasadnikom znanja i talenata te čuvaricom baštine i kulturnoga blaga. Dužnost teška i odgovorna, zadatak častan i uzvišen postavlja se pred sadašnje i buduće profesore ove Gimnazije: nastaviti s marljivim i predanim radom svojih prethodnika kako bi visočka Franjevačka klasična gimnazija ostala ne samo važan stup franjevačke prisutnosti u Bosni i Hercegovini nego i prepoznatljiv rasadnik snaga potrebnih za obnovu domovine.

Neka drugo izdanje ovoga malog vodiča kroz Sjemenište i Gimnaziju, njihovu prošlost i sadašnjost, njihove prostore i zbirke, bude dar našim prijateljima kao i svim našim bivšim i budućim đacima.

Visoko, 1. listopada 2007.

fra Ivica Studenović,
ravnatelj

Visoko u prošlosti

Na ušću rijeke Fojnice u Bosnu, približno jednako udaljeno od Sarajeva i Zenice, razvilo se u srednjem vijeku obrtničko i trgovačko naselje koje se najprije zvalo *Podvisoki* ili *Podvisoko*, da bi kasnije dobilo današnji naziv. U vrijeme uspona bosanske države u Visokom stoluju bosanski banovi, a kralj Tvrtko I. Kotromanić okrunjen je 1377. godine u obližnjim Milama, današnjem selu Arnautovićima. Zahvaljujući obrtničkoj tradiciji Visoko će u novije vrijeme, sve do zadnjeg rata, biti važno središte prerade tekstila i kože, kao i intenzivne trgovine, a razvitku grada pogodovat će i njegova cestovna i željeznička povezanost sa susjednim naseljima.

Visoko – obrtničko i
trgovačko naselje





I u prošlosti franjevačke provincije *Bosne Srebre* Visoko zauzima istaknuto mjesto. Uskoro, naime, nakon dolaska franjevaca u Bosnu, zalaganjem bana Stjepana Kotromanića, izgrađen je u Milama prvi franjevački samostan u Bosni i uz njega crkva u kojoj je ban bio i pokopan. Franjevci su u Visokom imali još jedan samostan i obitavali su u ovom gradu sve do kraja 17. stoljeća. Nakon pohoda Eugena Savojskog 1697. godine, bili su prisiljeni, zajedno s brojnim katolicima, napustiti Bosnu.

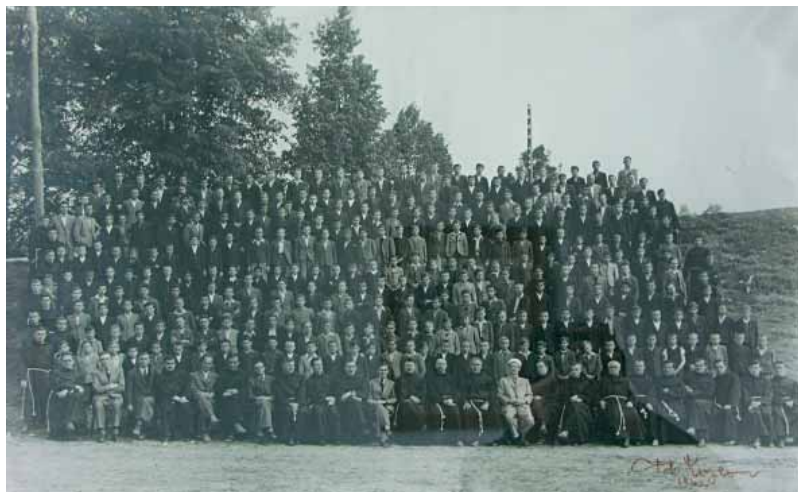
Zgrade
Sjemeništa
i Konvikta:
pogled iz
zraka (gore)



Temelji crkve
u Milama
(Arnautovići)

Franjevačke samostanske škole

Briga oko školovanja vlastitog podmlatka bila je važan dio djelatnosti franjevaca i prije formiranja jedinstvene škole. Daroviti dječaci boravili su određeno vrijeme u samostanima i pod vodstvom najčešće jednog franjevca učili su se osnovnoj pismenosti i latinskom jeziku. Međutim, neujednačenost samostanskih škola predstavljala je priličnu poteškoću, pa su franjevci početkom 19. stoljeća pokušali objediniti škole, ali tada u tome nisu uspjeli.



Profesori i đaci 1942. godine

U ljeto 1882. godine uprava Provincije uspjela je u svojoj nakani i u jesen te godine počela je raditi jedinstvena škola u samostanu u Kreševu.

Zbog neuvjetnog smještaja škola je koncem sljedeće godine premještena u Guču Goru i ondje je ostala do 1900, kada je preseljena u Visoko. Kroz ovo vrijeme škola je imala svega tri razreda s tridesetak đaka. Troškove održavanja snosili su sami franjevci, jer ondašnja državna vlast nije priznavala niti na bilo koji način pomagala ovu školu.



Sjemenište i crkva: pogled iz vrta



Franjevačka gimnazija u Visokom

Prije preseljenja škole i povratka franjevaca u Visoko trebalo je izgraditi odgovarajuću zgradu. U tu je svrhu kupljeno zemljište s desne strane rijeke Bosne i 1900. godine izgrađen je najveći dio zgrade s crkvom, pa je nova školska godina započela u Visokom. Gimnazija od tada pa do 1914. ima šest, a od te godine osam razreda, da bi 1916. bila održana prva matura.



Zgrada Konvikta



U razredu

Na hodniku

Nakon ovoga značajnog organizacijskog uspjeha škola je dobila pravo javnosti pa se broj njezinih đaka uvelike povećavao i 1940. godine dosegao brojku od 536. Naime, osim franjevačkih kandidata školu kroz ovo vrijeme pohađaju i tzv. vanjski đaci različitih konfesija. Budući da ih je velik broj dolazio iz udaljenijih mjesta,



izgrađen je 1928. godine za đake-katolike Konvikt u blizini Gimnazije. Ova je zgrada, međutim, 1945. godine oduzeta franjevcima i prenamijenjena u vojarnu, najprije jugoslavenske vojske, a kasnije, sve do danas, vojske Federacije.

Godine 1946. bio je zabranjen rad Gimnazije, ali je zauzimanjem uprave Provincije škola ponovno počela raditi 1947. godine, no mogli su je pohađati isključivo franjevački kandidati. Dio gimnazijskog prostora zauzela je tada državna gimnazija i u njemu ostala dvadesetak godina.



Profesorska zbornica

Osim kandidata *Bosne Srebre* u Visokom se nakon Drugog svjetskog rata do danas školuju i đaci Hercegovačke franjevačke provincije, a povremeno pedesetih godina prošlog stoljeća i nekoliko biskupijskih kandidata. Treba, međutim, napomenuti kako nakon Drugog svjetskog rata državne vlasti nisu priznavale ovu Gimnaziju, što je stvaralo velike poteškoće đacima koji se nisu odlučili za studij teologije, a također i franjevcima



Samostanska crkva sv. Bone (svetište)

koji su se upisivali na državne fakultete. Naime, pravo javnosti ova će škola dobiti tek 1992. U skladu s reformom školstva pedesetih godina prošlog stoljeća, Gimnazija je morala, umjesto osmogodišnjeg, prihvatiti četverogodišnji sustav školovanja. Danas su đacima, uz udobne učionice i standardna školska pomagala, na raspolaganju đачka knjižnica i moderni kabineti informatike i stranih jezika.

Unatoč spomenutim poteškoćama, Franjevačka klasična gimnazija u Visokom odgojila je, osim franjevaca, velik broj priznatih kulturnih djelatnika koji su danas jednim dijelom okupljeni u *Udrugu bivših đāaka visočke gimnazije* sa sjedištem u Zagrebu. Udruga redovito održava veze s visočkim ustanovama, organizira znanstvene skupove i akademije u povodu važnih obljetnica Gimnazije, objavljuje prigodne publikacije i tiska vlastiti zbornik.

Kroz čitavo vrijeme svoga djelovanja, iako vanjske okolnosti nisu uvijek bile tome naklonjene, Gimnazija

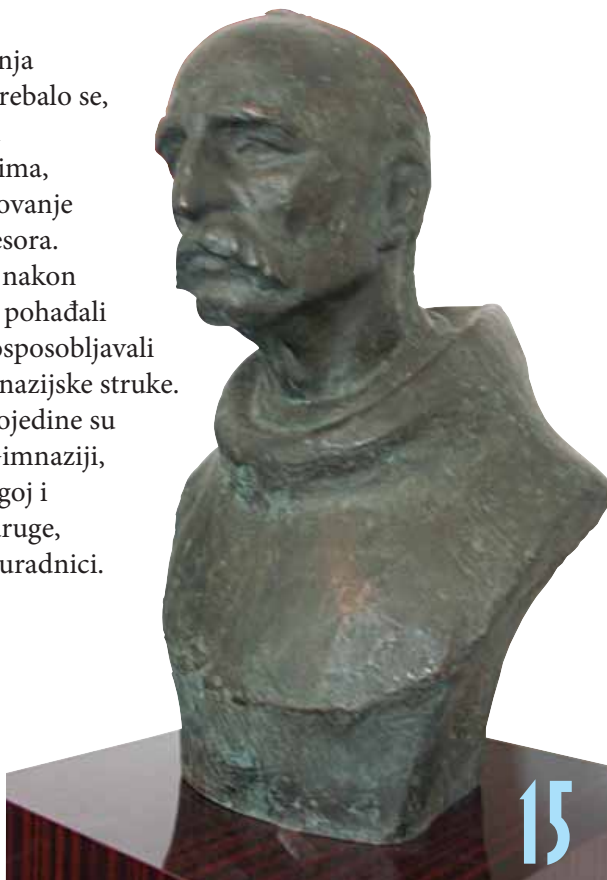
je bila otvorena za održavanje veza s državnim školama u Visokom. Ona se očitovala ponajviše kroz zajednička sportska natjecanja. Korisna suradnja ostvaruje se s pojedinim ustanovama u gradu, osobito s *Domom zdravlja*, i njihova spremnost na zatražene usluge nikada nije dolazila u pitanje.

Za vrijeme zadnjeg rata, zbog neposredne ratne opasnosti, Gimnazija je bila izmještena u Bašku Vodu u Hrvatskoj i ondje je, zahvaljujući susretljivosti hrvatske vlade i hotelskih djelatnika, ostala od jeseni 1992. do proljeća 1996.

Profesorski zbor

Nakon formiranja jedinstvene škole trebalo se, u skladu s važećim školskim standardima, pobrinuti i za školovanje gimnazijskih profesora. Stoga su franjevci, nakon završene teologije, pohađali državna učilišta i osposobljavali se za pojedine gimnazijske struke. Osim franjevac pojedine su predmete u ovoj Gimnaziji, osobito tjelesni odgoj i povremeno neke druge, predavali vanjski suradnici.

Kruno Bošnjak,
Fra Lujo Zloušić



Franjevačko sjemenište

Osim školske izobrazbe đacima Franjevačke gimnazije pruža se mogućnost stjecanja neophodnih životnih i radnih navika, oplemenjenih temeljnim ljudskim i kršćanskim vrednotama. U tu svrhu u Visokom, uz Gimnaziju, postoji i Sjemenište, institucija internatskog tipa, u kojoj rad koordiniraju odgojitelji-prefekti. Njihova je zadaća pomoći đacima oko stvaranja zdravog ozračja koje omogućuje kvalitetan odgoj i izobrazbu.



Na igralištu



Glazbenom odgoju pridaje se velika pažnja



U kabinetu
za jezik

Sjemenišna kapelica
(Detalj na oltaru:
Želimir Janež, *Isus u Emausu*)



Sjemeništarcima su na raspolaganju prostorije za učenje, dvorana za rekreaciju i sjemenišna kapelica. Sportske aktivnosti i nastava tjelovježbe odvijaju se na igralištima uz zgradu, a ovoj svrsi, kao i mogućnosti održavanja priredbi, služi i *Dom sv. Ante*, izgrađen još 1935. godine.

Život u Sjemeništu ravna se prema Pravilima, potvrđenim od redovničkih poglavara, koja se temelje na zdravim iskustvima odgoja u ovakvim ustanovama, uz mogućnost njihove razborite prilagodbe zahtjevima našega vremena i suvremenim metodama odgoja.

Uz redovite školske obveze sjemeništarci su angažirani osobito na glazbenom i literarnom planu.

Ranije su se ove djelatnosti odvijale kroz rad *Marijine kongregacije* i *Literarne sekcije*, a danas je osobito aktivan *Tamburaški zbor*. Uz obvezatan predmet glazbe u školi, đaci su dužni svladati i određene vježbe sviranja na klaviru. U Sjemeništu se pripremaju i prigodne priredbe. Osobito je vrijedan spomena đачki list *Novi Cvijet* koji, s kraćim prekidima, izlazi od prvih visočkih godina Gimnazije i Sjemeništa.



U sjemenišnom blagovalištu (gore lijevo)

Informatički kabinat (gore)

U trenucima odmora pred TV-om

Jedna od spavaonica





Ivan Meštrović, *Fra Grgo Martić*

Kulturni sadržaji

U tradiciji je franjevaštva da se život oplemenjuje kulturom. I visočki su profesori od početka skupljali umjetničko i knjižno blago kako bi njihovi đaci bolje upoznali i zavoljeli vlastitu prošlost i imali na raspolaganju literaturu koja će proširiti njihovo intelektualno obzorje. Danas se pri spominjanju Gimnazije i Sjemeništa ne mogu zaobići bogata *Profesorska knjižnica*, *Lapidarij* i *Etnografska zbirka* kao i *Zbirka vrijednih suvremenih umjetnina*.

Profesorska knjižnica

Početke ove vrijedne i bogate zbirke nalazimo pod kraj 19. stoljeća u Gučoj Gori. Među prvim knjigama bila su Akademijina izdanja iz Zagreba i do 1900. godine knjižnica je imala oko tisuću svezaka. Redovitom nabavkom i donacijama pojedinaca i institucija broj publikacija narastao je 1941. godine na petnaest, a koncem prošlog stoljeća na više od šezdeset tisuća. Knjige su upisane u kartoteku koja ima abecedni i stručni katalog, a zastupljene su sve gimnazijske struke i uz klasične jezike knjige su napisane na još desetak živih jezika.

Osobito su vrijedna različita periodična izdanja s oko dvanaest tisuća svezaka, od kojih posebno treba spomenuti *Rad JAZU* (HAZU) i *Glasnik Zemaljskog muzeja* iz Sarajeva.



Profesorska knjižnica služi i vanjskim đacima

Knjige su namijenjene prvenstveno profesorima i đacima Franjevačke gimnazije, ali su dostupne i znanstvenicima, dok se u novije vrijeme njima koriste studenti i srednjoškolci iz Visokog i okolice.



Lapidarij

Ova arheološka zbirka čuva materijalne ostatke vezane uz prošlost Visokog i njegove okolice. Nastala je zaslugom pojedinih profesora Gimnazije koji su sami skupljali fragmente ili su ih dobivali od drugih.

Arheološka zbirka
čuva materijalne
ostatke iz
prošlosti Visokog





○ životu u našim krajevima nekad svjedoče vrijedni kameni spomenici

Zbirka je postavljena i stručno uređena 1975. godine. Izložci su raspoređeni prema povijesnim razdobljima: pretpovijesnom, ilirskom i rimskom, a poseban fundus čine ostaci iz vremena uvjetno nazvanog *Stara Bosna*.

O životu u našim krajevima u pretpovijesnom vremenu svjedoče dijelovi neolitskog posuđa, kao i oruđa i nakit iz brončanog i željeznog doba. Iz ilirskog razdoblja potječu *Batonova ploča* i *Nadgrobni spomenik* jedne obitelji, dok je rimski period zastupljen nadgrobnim pločama, kulturnim spomenicima i predmetima iz svakodnevne uporabe. O vremenu *Stare Bosne* govore grafički prikazi njezina područja i rekonstrukcije crkve u Milama, ostatak visećeg pečata Stjepana II. Kotromanića i liturgijski predmeti koje su izradili domaći obrtnici.

Izložene su također i knjige bosanskih franjevaca: Lastričev *Pregled starina Bosanske provincije* iz 1776., Margitićeva *Fala ot svetih* iz 1708. i kopija prvih dviju stranica rukopisa Papićevih *Sedam trublji*. Tu je također Kačićev *Razgovor ugodni* iz 1801. godine.

Etnografska zbirka

Predmeti ove zbirke sakupljani su nakon Prvog i Drugog svjetskog rata i dijelom sedamdesetih godina prošlog stoljeća. Postav je uređen 1975., a manje preinake učinjene su 2000. godine.



Muška i ženska narodna nošnja iz Kraljeve Sutjeske



Alatke, oružje
i predmeti
kovačkog
obrta...

Izložci prikazuju svakodnevni život, obradu željeza, odjeću i neke običaje katolika srednje Bosne, osobito vareškog kraja. Tu su u prvom redu alatke i proizvodi kovačkog obrta, potom staro oružje, predmeti iz religiozne prakse, ručno rađeni dijelovi odjeće, nakit i proizvodi od kože izrađeni u Visokom. Uočljiva je i narodna seoska nošnja, muška i ženska, iz Kraljeve Sutjeske.

Umjetničko blago

U bogatoj kolekciji umjetnina zastupljena su najvećim dijelom likovna ostvarenja i skulpture suvremenih autora. Uljane slike Paula Sensera *Porcijunkulski oprost* i fra Mije Čuića *Gospa sa svojim roditeljima* i sv. Josipom, Sveti Bono, rad Josepha Kleinerta i Antoninijevi stropni medaljoni u crkvi, jedini su primjerci starijih djela. Mlađeg datuma su Jurkićeve slike, smještene u profesorskoj razgovornici.

Josip Marinović, *Gospa s djetetom* (sjemenišna kapelica)



Suvremena djela plod su pokušaja osnivanja galerije 1981. godine. Zahvaljujući brojnim eminentnim umjetnicima iz Bosne i Hercegovine i Hrvatske, nastala je kolekcija od sedamdesetak umjetnina. Kako za galeriju nije pronađen prikladan prostor, slike i skulpture našle su svoje mjesto u zbornici, profesorskoj razgovornici i na samostanskim hodnicima.

Joseph Kleinert, *Sveti Bono*



Stropni medaljon Marka Antoninija u samostanskoj crkvi



Vrijedna umjetnička djela novijeg datuma krasi također samostansku crkvu. Mozaik u apsidi, *Križni put*, *Raspelo* i *Reljef* na oltarnoj menzi izradio je Zdenko Grgić, vitraje Slavko Šohaj, tabernakul Josip Poljan, a dvije freske Zlatko Keser.

U đlačkoj kapelici nalaze se *Križni put* i *Emaus* Želimira Janeša, *Propovijed sv. Franje*



Želimir Janeš,
*Veronika pruža
Isusu rubac*
(VI. postaja
Križnog puta
u sjemenišnoj
kapelici)



Marija Ujević,
Sv. Franjo propovijeda pticama

Slavko Šohaj, *Navještenje*
(vitraj u samostanskoj crkvi)







Ante
Starčević,
Sv. Franjo
u zanosu

pticama Marije Ujević, Šohajev Poziv učenika i Marinovićev kip Gospa s djetetom. U profesorskoj blagovaonici je Šohajeva, a u đачkoj blagovaonici Biffelova Posljednja večera. Od skulptura svakako treba spomenuti kip Sv. Franje, Ante Starčevića, smješten u unutarnjem dvorištu, i Meštrovićeva fra Grgu Martića ispred pročelja Gimnazije.

Novije građevinske preinake u Gimnaziji i Sjemeništu

Pitanje funkcionalnosti gimnazijskih i sjemenišnih prostorija trajna je briga vodstva ovih ustanova i uprave Provincije. Njegovo je rješavanje ovisilo o stvarnim potrebama i materijalnim mogućnostima Zajednice. Godine 1985. odlučeno je da se pristupi temeljitoj obnovi zgrade i njezina dvorišnog i gospodarskog okoliša.



Nešto ranije preuređene su i umjetnički obogaćene crkva i kapelica. Sljedećih su godina izvedeni temeljiti zahvati u profesorskom dijelu. Izrađene su sobe apartmanskog tipa i opremljene novim namještajem.



Dom sv. Ante (lijevo) i gospodarske zgrade

Učenička soba u potkrovlju



U potkrovlju iznad sjemenišnih prostorija uređene su sobe, a na hodnicima u čitavoj zgradi i na zidovima u prizemlju postavljena je mramorna obloga. Kuhinja i obje blagovaonice također su prilagođene novim standardima. U dvorištu je podignuta nova zgrada za pranje i glačanje rublja i uz nju garaže i radionica, a obnovljena je i za kat dograđena sestarska kuća. Jedan od značajnijih građevinskih zahvata u obnovi zgrade Gimnazije i Sjemeništa bila je i izmjena svih prozora 2002. godine.



Mala đaćka knjižnica u potkrovlju



Zgrada Sjemeništa
s pročelja i sestarska
kuća (lijevo)

Časne sestre u Visokom

Važan udio u životu i radu Sjemeništa imaju svakako časne sestre. Kraće vrijeme, dvadesetih godina prošlog stoljeća, u Visokom djeluju *Služavke malog Isusa*, a od tada do danas *Školske sestre franjevke*. Kroz čitavo vrijeme sestre su neumorno radile u kuhinji, brinule se za čistoću rublja i prostorija, radile kao bolničarke i baščovanke i uređivale crkvu i kapelicu. Djelovale su i u vrlo teškim uvjetima, osobito kad je visočka zajednica brojila blizu 400 osoba. U svoj su posao ulagale puno žrtve i ljubavi i stoga im ova ustanova duguje veliku zahvalnost.



U kuhinji